

GJALLARHORNET

Utges av Svenska Arkeologiska
Samfundet

Årgång 27. Nr.2. 2007

SVENSKA ARKEOLOGISKA SAMFUNDETS ÅRSMÖTE 19 APRIL 2007.

Årsmötet ägde rum i Röda rummet, Statens Historiska Museer, Stockholm, och efterföljdes av en presentation och diskussion av SHMs projekt Publik arkeologi och utställningen Forntider 2 (se särskild artikel). Sedvanlig genomgång av årsredovisning och ekonomi ägde rum varefter en ny styrelse valdes. Ordförande Tore Artelius, Mölndal, valdes redan 2006 för två år.

Ledamöter som omvaldes för ett år är följande:

Lars Ersgård, Lund
Åsa Gillberg, Göteborg
Anders Hansson, Östersund
Jenni Hjolman, Stockholm
Anna Källén, Stockholm
Bodil Petersson, Lund
Elisabeth Rudebeck, Lund/Malmö
Sabine Sten, Visby
Bent Syse, Uppsala
Bozena Werbart, Lund

Tre ledamöter nyvaldes:

Stefan Elgh, Västerås
Michael Olausson, Stockholm
Magnus Rolöf, Uddevalla

Internrevisorerna Nils Ringstedt, Stockholm, och Ing-Marie Pettersson Jensen omvaldes liksom revisorssuppleanterna Gullög Nordquist, Uppsala, och Dag Widholm, Kalmar.

Fyllnadsval till valberedningen förrättades efter Inger Österholms bortgång. Torun Zachrisson valdes. Agneta Åkerlund och Per Lekberg valdes 2006 för två år.

Årsavgiften diskuterades. Den är nödvändig för Samfundets ekonomi. En mycket stor del av ledamöterna betalade inte år 2006. Styrelsen kommer att vidta åtgärder för att få en bättre situation 2007. Avgiftens storlek i framtiden och om den skall kopplas samman med prenumeration på Current Swedish Archaeology skall också diskuteras. I god tid före årsmötet 2008 kommer styrelsen att lägga förslag.

Vid mötet anmäldes att Rosa och Valter Tengborgs stipendium för 2007 har tillfallit Sandra Karlsson vid Göteborgs universitet. Hon tilldelas 10 000 kr i syfte att medverka i de arkeologiska utgrävningarna vid Labranda i Turkiet.

PUBLIK ARKEOLOGI OCH FORNTIDER 2

Svenska Arkeologiska Samfundet (SAS) arrangerade efter sitt årsmöte i Statens Historiska museer 19 april en paneldiskussion i anledning av museets satsning Publik arkeologi (PA) och arbetet med nya basutställningen Forntider 2 (F2). Moderator var Bozena Werbart. I panelen satt Tore Artelius, SAS ordförande och UV Väst, Lars Ersgård, SAS och UV Syd, Åsa Gillberg, SAS och Göteborgs universitet, Lena Hejll, SHM och utställningsproducent, Susanna Johansson, SHM och projektledare för Arkeoteket, Fredrik Svanberg, förste antikvarie SHM och Katty Wahlgren, SHM och projektledare för PA.

I en inledande kommentar framhöll Bozena Werbart att dessa två ämnen: publik arkeologi samt arbetet med utställningen Forntider 2 hänger ihop och att det är ganska uppenbart idag, nationellt och internationellt, att museerna genomgår en identitetsförändring: från passivitet till handling, från objekt till besökaren och från förmedling till interaktiv kommunikation. Hon betonade också att museum är ett mötesplats som kan skapa kontexter för berättelser om människornas identitet.

Katty Wahlgren och Fredrik Svanberg presenterade inledningsvis projektet Publik arkeologi. Lena Hejll och Susanna Johansson berättade om arbetet med Forntider 2. Museichef Lars Amréus och Tore Artelius hälsade välkommen.

PA är en översättning av Public Archaeology, dvs. frågan om den professionella arkeologins relation till allmänheten. PA vill aktivt nå grupper som inte tidigare haft specialintresse. Det är en inbjudan till delaktighet och samskapande. PA vill bli lyfta fram vikten att förstå sammanhang och vill arbeta med publika mål och målgrupper. PA är ett mångvetenskapligt forskningsfält.

Katty Wahlgren utvecklade begreppen *förmedling*, respektive *att utveckla publikmötet*. I *förmedling* ingår att förmedla resultat av utgrävningar till en ofta specialintresserad publik. Det är en enkelriktad kommunikation/folkbildning och integreras vanligen inte i den vetenskapliga processen. Förmedling har ett svagt förhållande till kulturpolitiska mål och låg inomvetenskaplig status. I uttrycket *att utveckla publikmötet* ingår t ex lärande och mångfaldsperspektiv, möten med en ny publik, flervägs-kommunikation/samskapande och ett målgruppsrelaterat publikperspektiv. Arkeologin berikas, samhällsrelevans skapas och historiemedvetenheten stimuleras. Projektet PA är ett medel att utveckla arkeologins publika dimensioner och SHM:s roll som ansvarsmuseum för arkeologi.

I PA finns olika delprojekt: ta fram en "inspirationsbok" om PA, internutbildning på SHM, samverkan mellan SHM och uppdragsarkeologi, en nationell konferens om PA 12-13 november 2007, en PA webbplats, arkeologisk ingrävning på SHM av "Framtidsminnen" (dvs en interaktiv aktivitet för barn och vuxna), en publikarkeologisk undersökning av SHM innebärande utgrävning av SHMs

stora gård i samarbete med besökare - "Utgrävning pågår" samt slutligen strategiskt arbete för att ge PA en mer betydande roll i framtiden.

Svanberg utvecklade frågan om den arkeologiska processen relaterat till PA. SHM har, underströk han, en intressant historia, inte minst ett arkivalt material, t ex om SHM's förhållande till 1930-talets svenska rasbiologin. Det finns även ett spännande material att ta upp ur jorden på SHMs stora gård.

Som svar på frågor i den korta frågestunden underströks bl a att PA är ett sätt att få "input" till andra historier än vad arkeologin själv skulle valt att berätta. PA innebär tvåvägskommunikation. Människans eget sökande efter kunskap är kärnan i folkbildningen. Mer tvärvetenskap erfordras och SHM arbetar med detta.

Lena Hejll berättade att i arbetet med F2, precis som i förra projektet Forntider 1, skall man i utställningen sätta människan i centrum. Det gäller att nå fler målgrupper och ha ett tydligt framtidsperspektiv. F2 vill fokusera på existentiella villkor i forntiden. Frågor om social representation, genus, kulturell mångfald står i förgrunden. Det gäller att berätta inte bara en utan många historier. Många olika experter deltar i arbetet. De livsöden som tas upp i utställningens del 1 diskuteras i del 2. Hela publiken – olika målgrupper - skall intresseras. Besökarna sätts i centrum i del 2 som skall ge plats för rörelse och möten. I den stora utställningshallen med montrar med föremål skall också finnas flera "gater". Varje "gate" har sin frågeställning. I gate 1 speglas frågor kring "Vem lever Du

med?", i gate 2 "Vad styr Ditt liv", i gate 3 "Hur stor är Din värld?", i gate 4 "Vem berättar Din historia?" och i gate 5 "Hur ordnar Du Ditt liv?" Gate 6 är det s k Arkeoteket.

Det blir intressant att se vems minne, vems identitet och vems kultur som berättas och visas.

Susanna Johansson framhöll att Arkeoteket är ett aktivitetsrum om arkeologisk forskning. Tanken är att besökarna skall bli delaktiga i det historiska rummet. Det skall vara familjevänligt. Publiken skall få inblick i hela den arkeologiska processen, dvs hur vetenskap blir till. Aktivt deltagande är viktigt så att arkeologin görs mer tillgänglig för alla. Vad kan man göra med SHMs samlingar? Vilka är samlingarna till för? Hur skall samlingarna göras tillgängliga för SHMs besökare?

En livlig diskussion utbröt. Åhörare och paneldeltagare var mycket aktiva. T ex påpekades att begreppet vetenskaplig forskning i samband med aktivitetsrummet måste definieras av SHM om begreppet skall vara meningsfullt och inte endast framstå som retorik. SHM måste veta vad SHM menar! Till svar framhöll Johansson att SHM vill belysa att kunskap inte är beständig. Arkeologi är ett användbart sätt att diskutera akademisk forskning. SHM vill lyfta fram ett kritiskt tänkande och utgå från uppdaterad forskning. Personal med olika expertkunskap skall finnas.

En annorlunda åsikt framhölls av en paneldeltagare att specialister i lång tid har producerat arkeologisk kunskap som fått acceptans i samhället. Nu är det andra

trender på gång – andra ska vara med och skapa. T ex planerna på att gräva ner olika föremål säger inte något om hur föremål blir arkeologiskt material eller om de föreställningar som leder fram till att föremål hamnar i jorden och reflekterar något. Som svar framhölls att SHM inte skulle kunna göra utställningen om inte den arkeologiska bakgrunden fanns. SHM söker endast en annan infallsvinkel, en aha-upplevelse hur människor har levt under andra tider. SHM har arbetat med ny arkeologisk forskning och med pedagogik samt samtalat med arkeologer som forskat i de teman som kommer att tas upp i F2.

En åhörare framhöll att SHM bestämt vilka frågor som skall tas upp och valt föremål. Men barn vill kanske se en del välkända artefakter, t ex guldhalskrågarna. Tillgodoser SHM det behovet? Då får besök ske i Guldrummet, blev svaret. Sådana föremål finns inte i F2. Och ingen besökare tvingas svara på några frågor – det finns också en massa fornföremål att se i utställningen. Publikmötet är ett sätt att utveckla den inomvetenskapliga arkeologin. Även Montelius använde publika dimensioner för att utveckla arkeologin! Företrädare för SHM framhöll vidare att museet är en arena för mångvetenskap och har specialister i många ämnen. Pedagogik är t ex också ett forskningsområde. Olika experter finns i SHMs arbetsgrupper. När ett ”samskapsprojekt” drivs är det intressant att se vad som då händer.

Från panelen nämndes att SHM vill lyfta fram hantverket – men det är kunskapen som arkeologiutredningen vill skall förmedlas. Grävandet är, blev svaret, är en ”stark metafor för att gräva i tankar”.

En åhörare undrade hur gränsen för PA skall dras. För åhöraren som arkeolog föreföll det inte vara mycket att hämta. Hur har en arkeolog möjlighet i utställningen att fördjupa sig? Det är naturligtvis bra att söka verbalisera vad PA är och medvetandegöra ämnet. Men var kommer arkeologerna in i bilden? Arkeologer som vill lära sig något? Hur används arkeologin som pedagogisk inlärningsmetod? Hur förmedlas kunskap om t ex Birka? Svenska folket har öppnat sin plånbok för stora projekt därför att folket tycker de är en bra verksamhet som tillför samhället något. Det är avhängigt av att vetenskaplig arkeologi kan visa att det är vettigt att satsa på dessa projekt. Det föreslagna in- och utgrävandet på SHMs gård kan dra ett ”löjets skimmer” över verksamheten. ”Folk tror att folk i forntiden gjorde så här”. SHM bör fundera över lite mer seriös framtoning!

Amréus hade uppfattningen att man aldrig skall överskatta människors kunskap men inte heller underskatta människors intelligens. Låt oss testa ”in- och utgrävandet”! Och se vad som sker! SHM vill utveckla goda idéer, testa dem, utveckla en dialog. Är det inte bra – ja, då självdör det!

Från SHM företrädare anfördes att en utställning görs för att den skall kunna ge vidare perspektiv och tankar. Det är bekymmersamt att diskussionen ger lite sken av att PA är något ”trams” vid sidan av arkeologin. PA är ett forskningsfält som bygger på andra vetenskaper. Metoden har stor potential för arkeologin. Vad gäller att mäta effekter av insatserna på PA finns ännu ingen konkret plan. Men utställningen skall vara sådan att den lockar att lära sig mer. Den skall vara

provokativ och spektakulär men trovärdig. Några av museets ”klenoder” kommer att ställas ut bland många andra föremål. SHM vill göra forskning mer transparent och vill bygga på olika aktuella metoder.

Artelius framhöll vikten av att sätta upp målet att korta det kanske 50 år långa tidsavståndet mellan producenter av kunskap och konsumenter av kunskap. En åhörare framhöll artefakternas betydelse i kunskapsförmedlingen.

Bozena Werbart tackade panelen och framhöll att nyfikenheten på hur F2 kommer att te sig är stor. Det finns anledning återkomma när utställningen har öppnat. Tack framfördes även av Samfundets ordförande Tore Artelius.

Nils Ringstedt
Författarvägen 5
16771 Bromma

nils.ringstedt@glocalnet.net

Bozena Werbart
Sven Tveskäggs gränd 14
22477 Lund

bozena.werbart@telia.com

SAMFUNDETS RESA TILL VÄSTRA TURKIET 2008

Intresset har varit stort för resan till Turkiet – ”Det antika arvet” med docent Lars Karlsson. Några intresseanmälningar

utöver vad som erfordras för att genomföra resan har gjorts under slutet av anmälningstiden. De har jag därför satt upp på en reservlista.

Erfarenhetsmässigt faller en del preliminäranmälningar bort, när slutanmälningar skall ske till researrangören. Och det brukar också i slutskedet vara ett visst bortfall. De som står på reservlistan har alltså mycket goda chanser att komma med.

Skicka därför gärna preliminäranmälan till mig om ni tycker att resan verkar intressant. Den är beskriven i detalj i Gjallarhornet 2006:4. Jag fortsätter att ta upp intresseanmälningar för reservlistan fram till och med augusti 2007.

Nils Ringstedt
Författarvägen 5
167 71 Bromma
Nils.ringstedt@glocalnet.net

NYA LEDAMÖTER

Till Samfundet har följande nya ledamot invalts:

Maria Hinneson Berglund

GJALLARHORNET

Deadline för nästa Gjallarhornet är den 15 september. Bidrag skickas till Anders Hansson, helst med e-post: anders.hansson@jamtli.com

Alternativt: Anders Hansson, Jämtlands läns museum, Box 709, 831 28 Östersund.

Du vet väl att du kan få Gjallarhornet per epost!? Skicka din epostadress till Bodil Petersson, bodil.petersson@ark.lu.se

AKTUELLA HEMSIDOR

Värt att notera är Samfundets två intressanta hemsidor. Besök Samfundet på www.arkeologiskasamfundet.nu och se allt om Current Swedish Archaeology på www.currentswedisharchaeology.org